

Ένθετο

Οδηγός Θεάτρου Φόρουμ

Χριστίνα Κρίθαρη

Τίτλος έργου: #Support_Hara

Δραματουργία: Χριστίνα Κρίθαρη

Μορφή έργου: Θέατρο Φόρουμ

Το έργο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο καλλιτεχνικής και κοινωνικής δράσης με στόχο την ευαισθητοποίηση και την ενδυνάμωση κατά της έμφυλης βίας.

Πνευματικά Δικαιώματα: © 2022 Θεατρική Ομάδα «Μικρός Βορράς»

Με την υποστήριξη του Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην εκπαίδευση

Το θεατρικό έργο «#Support_Hara» αποτελεί πρωτότυπο πνευματικό έργο και δημιουργήθηκε στο πλαίσιο καλλιτεχνικής συνεργασίας μεταξύ της δραματουργού-σκηνοθέτιδας και της θεατρικής ομάδας «Μικρός Βορράς». Η παρουσίαση του έργου επιτρέπεται για εκπαιδευτικούς, καλλιτεχνικούς ή κοινωνικούς σκοπούς, μόνο κατόπιν συνεννόησης με τους δικαιούχους και με σαφή αναφορά στους δημιουργούς και στη θεατρική ομάδα «Μικρός Βορράς». Απαγορεύεται οποιαδήποτε εμπορική εκμετάλλευση, διασκευή ή αναπαραγωγή του έργου χωρίς προηγούμενη άδεια των δικαιούχων.

Με τη συγχρηματοδότηση:

Σημείωμα προς τους/τις Joker

Αγαπητέ/ή συνοδοιπόρε/ισσα,

Αν κρατάς αυτό το κείμενο, σημαίνει ότι πρόκειται να σταθείς σε έναν ιδιαίτερο χώρο: στο σημείο όπου το θέατρο συναντά την πραγματική ζωή. Ο ρόλος του/της Joker στο *#Support_Hara* δεν είναι να καθοδηγήσει, να διορθώσει ή να διδάξει. Είναι να φροντίσει έναν διάλογο που μπορεί να είναι εύθραυστος, φορτισμένος και βαθιά ανθρώπινος.

Η ιστορία της Χαράς αγγίζει εμπειρίες που για πολλά άτομα δεν είναι θεατρικές συμβάσεις αλλά βιωμένες καταστάσεις. Μέσα στο κοινό μπορεί να βρίσκονται άτομα που αναγνωρίζουν κομμάτια της προσωπικής τους ιστορίας. Γι' αυτό ο πρώτος σου ρόλος δεν είναι σκηνικός — είναι ηθικός. Δημιουργείς έναν ασφαλή χώρο όπου η συμμετοχή είναι πρόσκληση και όχι υποχρέωση, όπου καμία φωνή δεν πιέζεται να μιλήσει και καμία εμπειρία δεν αμφισβητείται.

Άκου περισσότερο απ' όσο μιλάς. Οι ερωτήσεις σου δεν χρειάζεται να είναι έξυπνες· χρειάζεται να είναι ανοιχτές και ειλικρινείς. Μη βιάζεσαι να οδηγήσεις το κοινό σε «σωστά» συμπεράσματα. Το Φόρουμ δεν αναζητά την τέλεια απάντηση αλλά τη συλλογική σκέψη. Συχνά η σιωπή είναι εξίσου σημαντική με τον λόγο — άφησέ την να υπάρξει.

Να θυμάσαι ότι δεν καλούμαστε να αλλάξουμε τον κόσμο μέσα σε μία ώρα. Καλούμαστε να εξασκηθούμε στην πιθανότητα της αλλαγής. Οι παρεμβάσεις δεν κρίνονται από το αν «πέτυχαν», αλλά από το ότι τόλμησαν να δοκιμαστούν. Προστάτευσε αυτή την τόλμη.

Όταν εμφανίζονται «μαγικές λύσεις», υποδέξου τες με ευγνωμοσύνη. Δεν είναι λάθη· είναι ανάγκη για ελπίδα και διεκδίκηση. Μέσα από αυτές μπορεί να αναδυθεί μια βαθύτερη κατανόηση των ορίων και των πραγματικών δυνατοτήτων δράσης.

Το χιούμορ μπορεί να γίνει σύμμαχος, και να ξεκλειδώσει πιο εύκολα την συμμετοχή της ομάδας, αρκεί να μη μειώνει ποτέ την εμπειρία κανενός και καμμίας.

Φρόντισε ιδιαίτερα το τέλος. Η αποφόρτιση δεν είναι τυπικό κλείσιμο αλλά πράξη συλλογικής φροντίδας. Εκεί το κοινό μετατρέπεται από παρατηρητή σε

κοινότητα. Δώσε χρόνο στις φωνές υπεράσπισης να ακουστούν. Άφησε τους ανθρώπους να φύγουν νιώθοντας ότι κάτι μοιράστηκαν και όχι ότι κρίθηκαν.

Δεν χρειάζεται να είσαι τέλειος/α. Χρειάζεται να είσαι παρών/παρούσα.

Το θέατρο Φόρουμ δεν ανήκει στον/στην Joker. Ανήκει στην κοινότητα. Ανήκει σε όσους και όσες τολμούν να φανταστούν ότι τα πράγματα μπορούν να γίνουν διαφορετικά — έστω για λίγο, έστω πάνω σε μια σκηνή. Το θέατρο Φόρουμ εμπιστεύεται πάνω απ' όλα τη συλλογική σοφία.

Κράτα τον χώρο ασφαλή.

Κράτα τις ερωτήσεις ζωντανές.

Και άφησε την κοινότητα να σε εκπλήξει.

Με εμπιστοσύνη στη συλλογική διαδικασία

Πώς να χρησιμοποιηθεί αυτό το ένθετο

Το παρόν κείμενο λειτουργεί ως συνοδευτικό ένθετο του θεατρικού έργου *#Support_Hara* και δεν προορίζεται να διαβαστεί ως θεωρητικό παράρτημα ή εγχειρίδιο οδηγιών, αλλά ως ένας πρακτικός και παιδαγωγικός οδηγός που υποστηρίζει τη ζωντανή ενεργοποίηση της παράστασης μέσα από τη μεθοδολογία του Θεάτρου Φόρουμ. Απευθύνεται σε Joker και εμψυχωτές/εμψυχώτριες που συντονίζουν τη διαδικασία, σε παιδαγωγικά πλαίσια και φορείς που φιλοξενούν την παράσταση, καθώς και σε θεατρικές ομάδες που επιθυμούν να εφαρμόσουν τη συγκεκριμένη μεθοδολογία με ασφάλεια και συνέπεια. Το ένθετο αυτό ανοίγει τον χώρο όπου η ιστορία συνεχίζει να γράφεται συλλογικά.

Εισαγωγή

Το *#Support_Hara* δεν ολοκληρώνεται με το τέλος της θεατρικής παράστασης. Η σκηνική εκδοχή της ιστορίας λειτουργεί ως παράσταση-μοντέλο, ως ένα ανοιχτό ερώτημα που ζητά συλλογική απάντηση, σε ένα θέμα που μας αφορά, μας θυμώνει και μας πληγώνει. Η ιστορία της Χαράς δεν αφορά ένα μεμονωμένο περιστατικό. Αναδεικνύει μια διαδρομή ενηλικίωσης μέσα σε κοινωνικά στερεότυπα, σχέσεις εξουσίας και καθημερινές συμπεριφορές που συχνά παραμένουν αόρατες έως ότου οδηγήσουν σε βία. Το Φόρουμ δεν επιδιώκει να προσφέρει έτοιμες λύσεις. Δημιουργεί έναν κοινό χώρο σκέψης, αλλά και πρόκλησης, όπου η κοινότητα δοκιμάζει πιθανούς τρόπους δράσης, φροντίδας και αντίστασης.

Το τέλος της αφήγησης αποτελεί την αφετηρία μιας συλλογικής διαδικασίας σκέψης και συμμετοχής, όπου το κοινό καλείται να μετακινηθεί από τη θέση του/της θεατή/τριας, στη θέση του/της ενεργού συμμετόχου (spectator/actress), δηλαδή σε ενεργούς/ες συνδιαμορφωτές/τριες της δράσης. Μέσα από τη μεθοδολογία του Θεάτρου Φόρουμ, η ιστορία της Χαράς μετατρέπεται σε κοινό πεδίο διερεύνησης: τι θα μπορούσε να είχε συμβεί διαφορετικά, πώς αναγνωρίζεται η βία, και με ποιους τρόπους μπορεί μια κοινότητα να σταθεί υποστηρικτικά απέναντί στη Χαρα. Η διαδικασία του Φόρουμ αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του έργου και διαρκεί περίπου εξήντα λεπτά. Σκοπός της συγκεκριμένης συλλογικής πράξης είναι η λειτουργία ενός ασφαλούς χώρου πειραματισμού κοινωνικών και ατομικών επιλογών, όπου καλλιεργείται η επίγνωση, η ενσυναίσθηση και η ενεργή στάση.

Αυτή η οριακή μορφή θεάτρου μεταξύ σκηνικής επιτέλεσης, αμεσο-δημοκρατικού διαλόγου και πολιτικο-κοινωνικής παρέμβασης, συγκροτείται ως ένας ανοιχτός, ζωντανός χώρος δημιουργίας που βασίζεται στην ετοιμότητα και την ευαισθησία όλων των συμμετεχόντων ατόμων απέναντι σε ό,τι αναδύεται στη σκηνική συνάντηση. Το έργο δεν αντιμετωπίζεται ως ένα κλειστό και ολοκληρωμένο αποτέλεσμα, αλλά ως ένα *work in progress* που συνεχώς εξελίσσεται, χτίζεται και ανατροφοδοτείται μέσα από τη δράση, τον διάλογο και τις παρεμβάσεις του κοινού. Η θεατρική πράξη λειτουργεί ταυτόχρονα ως πρόκληση και πρόσκληση — ένα άνοιγμα προς τη δυνατότητα να συμβεί οτιδήποτε. Η σκηνή παραμένει διαθέσιμη στην αναπάντεχη έκπληξη της στιγμής. Το απροσδόκητο δεν θεωρείται απόκλιση αλλά ουσιώδες στοιχείο της διαδικασίας· ενσωματώνεται δημιουργικά και μετατρέπεται σε μέρος της συλλογικής συνείδησης του έργου, διαμορφώνοντας κάθε φορά εκ νέου το νόημα και την κοινή εμπειρία που παράγεται ανάμεσα σε ηθοποιούς και θεατές/τριες.

Η λειτουργία του Φόρουμ

Ο ρόλος του/της Joker

Ο /Η Joker είναι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στη σκηνή και το κοινό. Δεν λειτουργεί ως αυθεντία, δάσκαλος/α ή κριτής, αλλά ως συνοδοιπόρος/ισσα - αγωγός μιας συλλογικής διερεύνησης. Καθήκον του/της είναι να διαμορφώνει ένα ασφαλές πεδίο διαλόγου, όπου κάθε φωνή μπορεί να ακουστεί χωρίς φόβο αξιολόγησης.

Με βασικά εργαλεία την ενεργητική ακρόαση, τη μαιευτική μέθοδο και την επαναδιατύπωση των προτάσεων του κοινού, ο/η Joker διευκολύνει τη σκέψη χωρίς να την κατευθύνει. Μπορεί να επαναδιατυπώνει χωρίς να αλλοιώνει τις προτάσεις του κοινού ή να προσφέρει απαντήσεις · δημιουργεί τις συνθήκες ώστε αυτές να αναδυθούν συλλογικά. Παράλληλα, φροντίζει τη συναισθηματική ισορροπία της διαδικασίας, επιτρέποντας στιγμές χιούμορ και αποφόρτισης χωρίς να αποδυναμώνει τη σοβαρότητα του θέματος.

Ο/Η Joker δεν τοποθετείται. Το έργο είναι ήδη μεροληπτικό. Είναι η ιστορία της Χαράς. Ο/Η Joker βοηθά την κοινότητα να δοκιμάσει πώς θα μπορούσε να υποστηρίξει την πρωταγωνίστρια, εφόσον τη συμμερίζεται.

Νοητική προθέρμανση και συγκρότηση κοινότητας

Η διαδικασία ξεκινά με μια φάση νοητικής προθέρμανσης, κατά την οποία το κοινό καλείται να διαπραγματευτεί την ιστορία που μόλις παρακολούθησε. Ο/Η Joker διερευνά κατά πόσο η ιστορία της Χαράς ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, ακούγοντας χωρίς σχολιασμό ή καθοδήγηση. Στόχος είναι να δημιουργηθεί ένας πρώτος κοινός τόπος εμπειρίας, όπου υπάρχει η αποδοχή του κοινού πως η ιστορία της Χαράς μας αφορά, αναγνωρίζεται η αδικία προς το πρόσωπό της και δημιουργείται ένας πρώτος δεσμός αλληλεγγύης ανάμεσα στην πρωταγωνίστρια και στους/στις συμμετέχοντες/ουσες.

Στη συνέχεια, οι θεατές/τριες καλούνται να χαρακτηρίσουν το τέλος της ιστορίας. Μέσα από μαιευτική συζήτηση αναδύεται σταδιακά η συλλογική αναγνώριση της αδικίας. Η ιστορία ονομάζεται ως αδιέξοδο βίαιης εμπειρίας και όχι ως προσωπική αποτυχία της ηρωίδας.

Ακολουθεί η αναγνώριση του προβλήματος: ποιός χαρακτήρας μπορεί και θέλει να αλλάξει το άδικο τέλος και πού εντοπίζεται το αδιέξοδο. Σε αυτό το σημείο διατυπώνεται ξεκάθαρα ότι η Χαρά δεν φέρει ευθύνη για τη βία που υπέστη. Η συζήτηση γύρω από πιθανά προειδοποιητικά σημάδια, που η Χαρά μέσα από τον ενθουσιασμό του πρώτου έρωτα δεν μπορεί να δει, γίνεται αποκλειστικά ως άσκηση επίγνωσης και όχι ως απόδοση ευθυνών.

Η προθέρμανση ολοκληρώνεται με την εισαγωγή των κανόνων του παιχνιδιού. Οι θεατές/τριες μπορούν να σταματήσουν τη δράση λέγοντας «ΣΤΟΠ», να ανέβουν στη σκηνή και να δοκιμάσουν μια διαφορετική επιλογή στη θέση της καταπιεζόμενης ή στη θέση ενός εν δυνάμει σύμμαχου χαρακτήρα. Υπενθυμίζεται ότι, αν κανείς δεν σηκωθεί, το το τέλος της ιστορίας θα παραμείνει ίδιο, όπως άλλωστε συμβαίνει και στη ζωή. (*Augusto Boal*).

Παρεμβάσεις πρόληψης

Η πρώτη φάση παρεμβάσεων επικεντρώνεται στη δυνατότητα αποτροπής της παραβίασης πριν αυτή συμβεί. Οι σκηνές επαναλαμβάνονται και οι συμμετέχοντες/ουσες αντικαθιστούν κυρίως τη Χαρά, δοκιμάζοντας ιδέες και στρατηγικές με στόχο η Χαρά, αλλά και κάθε Χαρά, να προφυλαχθεί από την πιθανότητα έμφυλης βίας.

Α' αντικατάσταση: Στη σκηνή του διαλείμματος, βρίσκεται η Χαρά με την κολλητή της την Κλαρίσα και μοιράζεται μαζί της τη χαρά του πρώτου ραντεβού αλλά και τον έρωτά της για τον Άρη. Σ' αυτό το σημείο εξετάζεται η δυσκολία αναγνώρισης προειδοποιητικών, ανησυχητικών σημαδιών μέσα στον ενθουσιασμό του έρωτα. Οι αντικαταστάσεις σ' αυτή τη σκηνή δεν στοχεύουν στην ακύρωση της επιθυμίας, αλλά στην ανάπτυξη εγρήγορσης και ακρόασης των άλλων, ειδικά ατόμων που μας αγαπούν αλλά και εμπιστοσύνη στο ένστικτό μας.

Β' αντικατάσταση: Στη σκηνή του δεύτερου, του πειστικού ραντεβού της Χαράς με τον Άρη αναδεικνύεται η δυσκολία θέσπισης προσωπικών ορίων. Οι παρεμβάσεις διερευνούν τρόπους έκφρασης βούλησης όταν εμφανίζονται πίεση και χειριστικότητα, ντυμένες με το μανδύα του πόθου. Οι συμμετέχοντες/ουσες στις αντικαταστάσεις δοκιμάζουν πως η Χαρά μπορεί να εκφράσει τι ακριβώς επιθυμεί, όταν αρχίζει να βιώνει πίεση, με στόχο την διεκδίκηση της συναίνεσης στην ερωτική εμπειρία.

Γ' αντικατάσταση : Η εστίαση μετακινείται από την πρωταγωνίστρια, προς τον μηχανισμό που παράγει την έμφυλη βία, στο πλαίσιο μιας σκηνής ελπίδας, τη στιγμή που ο Άρης βρίσκεται με τους φίλους του και δέχεται πίεση να επιβεβαιώσει την αρρενωπότητά του μέσα από κακοποιητικές συμπεριφορές απέναντι στη Χαρά. Με αυτόν τον τρόπο φωτίζεται η συλλογική διάσταση της πίεσης των συνομηλίκων και πώς η ανδρική ταυτότητα κατασκευάζεται μέσα από κοινωνικές προσδοκίες και φόβο απόρριψης. Οι συμμετέχοντες/ουσες καλούνται να αντικαταστήσουν τον Άρη, διερευνώντας πώς ένας έφηβος μπορεί να αντισταθεί στη συλλογική πίεση. Οι παρεμβάσεις δεν στοχεύουν στην ηθική καταδίκη του χαρακτήρα, αλλά στην αναγνώριση της δυνατότητας επιλογής μέσα σε ένα καταπιεστικό πλαίσιο, αναδεικνύοντας εναλλακτικές μορφές ανδρικής ταυτότητας, ευθύνης και σχέσης με τον άλλον. Η σκηνή λειτουργεί ως πεδίο όπου το κοινό φαντάζεται όχι μια ουτοπική κατάληξη, αλλά ρεαλιστικές ρωγμές μέσα στο σύστημα πίεσης. Έτσι, η ελπίδα δεν προκύπτει ως λύση που ακυρώνει τη σύγκρουση, αλλά ως δυνατότητα μετασχηματισμού της — μια άσκηση κοινωνικής φαντασίας που επιτρέπει να σκεφτούμε πώς κάθε έφηβος, στη θέση του Άρη, μπορεί να επιλέξει διαφορετικά όταν πιέζεται να συμμορφωθεί με βλαπτικά πρότυπα που απορρέουν από την κουλτούρα του βιασμού. Δηλαδή από ένα σύνολο κοινωνικών αντιλήψεων, πρακτικών και συμπεριφορών, οι οποίες — συνειδητά ή ασυνειδητά — κανονικοποιούν, υποβαθμίζουν ή δικαιολογούν τη σεξουαλική βία.

Παρεμβάσεις υποστήριξης και διαχείρισης της παραβίασης

Στη δεύτερη φάση η παραβίαση έχει ήδη συμβεί. Ο Άρης έχει βιάσει τη Χαρά την έχει βιντεοσκοπήσει και έχει διαδώσει το βίντεο σε ομαδικές μαθητικές συνομιλίες. Η προσοχή μετατοπίζεται από την πρόληψη στη φροντίδα και στην υποστήριξη ατόμων που έχουν υποστεί κακοποιητική συμπεριφορά. Η Χαρά παραμένει στον ρόλο της, ενώ το κοινό αντικαθιστά τα πρόσωπα του περιβάλλοντός της, του οικογενειακού, του φιλικού και του σχολικού της πλαισίου.

Η Χαρά μετά τη σεξουαλική κακοποίηση, παραμένει κλεισμένη στο δωμάτιο της. Το κοινό αντικαθιστά (Α' αντικατάσταση υποστήριξης) τον αδερφό, (Β' αντικατάσταση υποστήριξης) τη μητέρα και (Γ' αντικατάσταση υποστήριξης) τη φίλη της εξετάζοντας τις ποιότητες ουσιαστικής επικοινωνίας και παρουσίας των κοντινών ατόμων που μπορούν να δημιουργήσουν χώρο ασφάλειας, υποστήριξης, αποδοχής και εμπιστοσύνης ώστε ένα άτομο να μπορέσει να μιλήσει. Η σιωπή δεν αντιμετωπίζεται ως αποτυχία αλλά ως στάδιο προστασίας. Ούτε πιέζεται. Γίνεται αποδεκτή, εως ότου να μπορέσει να μετατραπεί σε λόγο.

Στη σκηνή του καθηγητή (Δ΄ αντικατάσταση υποστήριξης) αναδεικνύεται ο ρόλος των θεσμών και των ενηλίκων. Το κοινό διερευνά τρόπους απενοχοποίησης, υποστήριξης και ενεργοποίησης όλων των κοινωνικών δικτύων φροντίδας, ώστε να αποκατασταθεί η αδικία. Η ευθύνη μετατοπίζεται από το άτομο στην κοινότητα.

Μετά από κάθε παρέμβαση πραγματοποιείται σύντομος αναστοχασμός, όπου αναλύονται οι στρατηγικές που δοκιμάστηκαν καθώς και τα αποτελέσματά τους.

Αποφόρτιση και απενοχοποίηση

Η διαδικασία ολοκληρώνεται επιστρέφοντας στον εσωτερικό κόσμο της Χαράς. Οι φωνές αυτοκατηγορίας αναγνωρίζονται ως εσωτερικευμένες σκέψεις ενοχής που δημιουργούνται από την πατριαρχική κοινωνία.

Μέσα από ιδεοθύελλα, το κοινό διερευνά τι μπορεί να σημαίνει η λέξη «φεύγω», με την οποία τελειώνει και το έργο. Ποιες μορφές φυγής μπορεί να βιώνει ένα άτομο μετά από μια τέτοιου είδους βίαιη εμπειρία.

Το κοινό με προσοχή και ευαισθησία σηκώνεται από τη θέση του και σχηματίζει έναν κύκλο γύρω από τη Χαρά, μεταμορφώνεται σε έναν χορό υποστήριξης, όπου οι συμμετέχοντες/ουσες γίνονται συμβολικά φωνές υπεράσπισης, εκφράζοντας λόγους για τους οποίους η Χαρά δεν φταίει. Η συλλογική αυτή πράξη λειτουργεί ως τελετουργία αποφόρτισης και επανασύνδεσης της Χαράς με την κοινότητα.

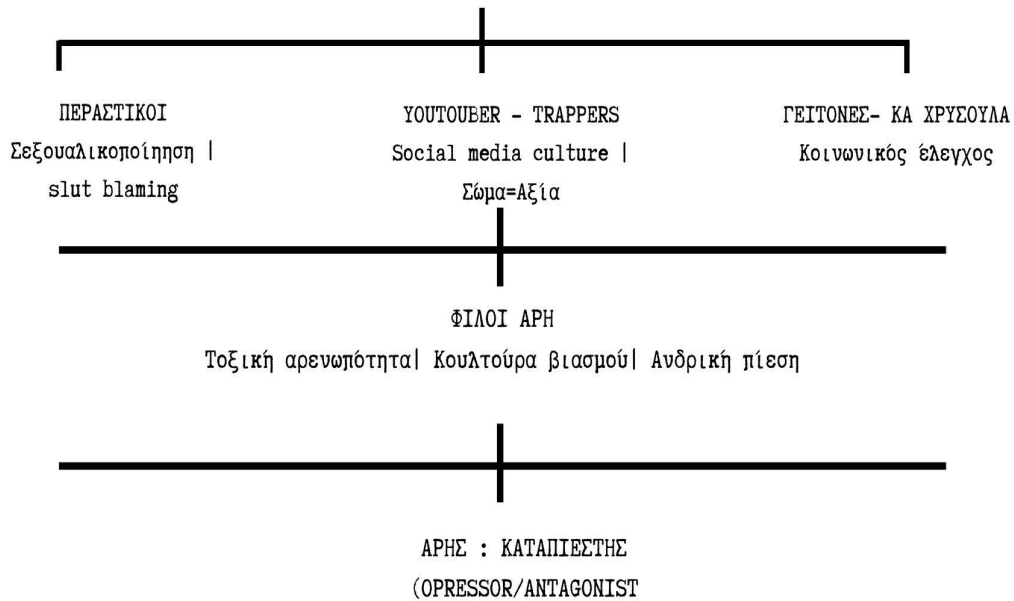
Το *#Support_Hara* ολοκληρώνεται όταν η κοινότητα αναλαμβάνει ενεργό ρόλο. Η σκηνή μετατρέπεται σε χώρο συλλογικής ευθύνης και το θέατρο σε πεδίο άσκησης κοινωνικής φαντασίας και δημιουργεί τη δυνατότητα να φανταστούμε διαφορετικές επιλογές για το παρόν και το μέλλον

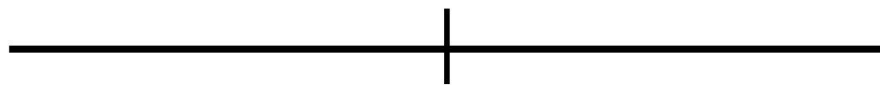
μαζί.

ΧΑΡΤΗΣ ΡΟΛΩΝ (ROLE MAP)

ΧΟΡΟΣ : ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΝΟΡΜΕΣ: ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ (SYSTEMIC OPRESSORS)

Στερεότυπα φύλου

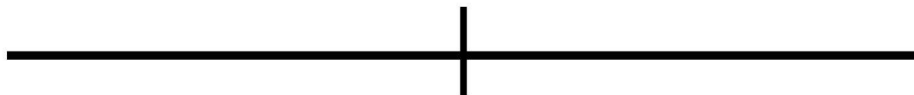

ΧΑΡΑ : ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΑ (PROTAGONIST)

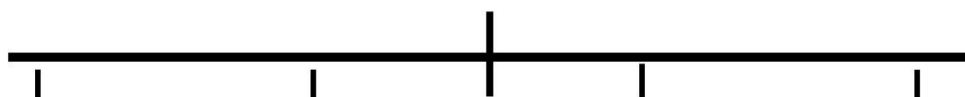
ΚΑΤΑΠΙΕΖΟΜΕΝΗ - υποκείμενο αλλαγής, πριν την παραβίαση (OPRESSED)

υποκείμενο υποστήριξης, μετά την παραβίαση

ΕΝ ΔΥΝΑΜΕΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ (ALLIES)

Οικογένεια | Φίλος | Σχολική κοινότητα

ΜΑΜΑ :

ΑΜΦΙΘΥΜΗ ΣΥΜΜΑΧΟΣ

(AMBIVALENT ALLY)

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ + ΕΛΕΓΧΟΣ

ΑΔΕΡΦΟΣ :

Ουδέτερος παρατηρητής

ΚΛΑΡΙΣΑ :

Φίλη- διαίσθηση |

intuitional warning system

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :

Ενήλικη υποστήριξη- γλώσσα

απενεχοποίησης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ- ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ : ΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ (SYSTEMIC OPRESSORS)

Άρνηση- μετατόπιση ευθύνης- προστασία εικόνας σχολείου- αδράνεια

ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΦΩΝΕΣ ΕΝΟΧΗΣ (COP IN THE HEAD)

Δομή Δυνάμεων (Power Map)

Ο **κεντρικός άξονας σύγκρουσης** του έργου περιστρέφεται γύρω από την Χαρά, μια έφηβη σε διαδικασία διαμόρφωσης της ταυτότητάς της. Η Χαρά αναζητά αποδοχή, έρωτα και αυτονομία, και μέσα από την ιστορία παρακολουθούμε τη μετακίνησή της από την αθωότητα στη σύγχυση, από την πίεση στο τραύμα και τελικά στην αυτοενοχοποίηση. Το κεντρικό ερώτημα που αναδύεται είναι πότε υπάρχει συναίνεση, πώς διεκδικείται, και στην περίπτωση της παραβίασης πως μπορεί να υποστηριχθεί η Χαρά.

Άμεση καταπίεση: Ο Άρης λειτουργεί ως άμεσος καταπιεστής, ασκώντας συναισθηματική πίεση, χειραγώγηση, σεξουαλική παραβίαση και ψηφιακή κακοποίηση μέσω της διάδοσης βίντεο (revenge porn). Τα κίνητρά του συνδέονται με την επιβεβαίωση της ανδρικής του ταυτότητας και την πίεση από συνομηλίκους. Δημόσια εμφανίζεται γοητευτικός, ενώ στην ιδιωτική του λειτουργία εκφράζει την τοξική αρρενωπότητα.

Οι **δευτερογενείς καταπιεστές/τριες**, όπως οι φίλοι του Άρη, αναπαράγουν την κουλτούρα βιασμού, την ανταγωνιστική αρρενωπότητα και τον εξευτελισμό. Λειτουργούν ως συστημικοί καταπιεστές πάνω στον Άρη και εκπροσωπούν τη συλλογική πίεση φύλου. Το κοινωνικό βλέμμα, αποτελούμενο από περαστικούς, γείτονες, trappers, youtuber και διάφορες φωνές, συνεισφέρει στη σεξουαλικοποίηση του σώματος, στην κανονικοποίηση της παρενόχλησης και στην αντικειμενοποίηση της Χαράς, δημιουργώντας έναν «αόρατο καταπιεστή». Ο διευθυντής του σχολείου, ως θεσμικός παράγοντας, επιδεικνύει άρνηση ανάληψης ευθύνης, προστασία της εικόνας του σχολείου και μετατόπιση ευθύνης, λειτουργώντας ως εκπρόσωπος θεσμικής αδράνειας.

Στον αντίποδα, οι **εν δυνάμει σύμμαχοι** του έργου παρακολουθούν και υποστηρίζουν την Χαρά με διαφορετικούς τρόπους. Η Κλαρίσα λειτουργεί ως διαίσθηση προειδοποίησης, βλέπει τα «red flags» αλλά δεν εισακούεται. Ο καθηγητής Αναγνώστου δεν παρεμβαίνει δραστικά ωστόσο προσφέρει γλώσσα απενοχοποίησης και ενήλικη υποστήριξη. Ο Πέτρος, αδερφός της Χαράς, εμφανίζεται ως πιθανός προστάτης, χωρίς όμως να αντιλαμβάνεται εγκαίρως την κρίση, διαθέτοντας όμως ρόλο με μεγάλη δυναμική μετασχηματισμού. Η μητέρα της Χαράς, κ. Ελένη, λειτουργεί διπλά: προστατευτική αλλά και ελεγκτική ή φοβική, αναπαράγοντας την κοινωνική επιτήρηση γύρω από το τι θα πει ο κόσμος και τις έμφυλες προσδοκίες.

Οι **εσωτερικοί ρόλοι** συμπεριλαμβάνουν τις φωνές που εκφράζουν την εσωτερικευμένη ενοχή της Χαράς και το victim blaming, μετατρέποντας την κοινωνική βία σε αυτοκατηγορία.

Ο αφηγητής, παρακολουθεί ως καθρέφτισμα του κοινού και της συνείδησής του επί σκηνής, λειτουργώντας ως γέφυρα προς την παρέμβαση στο Φόρουμ.

Γλωσσάρι Θεάτρου των Καταπιεσμένων – #Support_Hara

Καταπιεζόμενος/η (Oppressed / Protagonist) : Ο χαρακτήρας που βιώνει καταπίεση, αδιέξοδο ή περιορισμό στη δράση του, αλλά μπορεί και θέλει να αλλάξει την αδικία. Στο έργο #Support_Hara, η Χαρά είναι η πρωταγωνίστρια, μέσω της οποίας αναδεικνύονται οι συνέπειες της έμφυλης βίας και της κοινωνικής πίεσης.

Καταπιεστής/στρια (Oppressor / Antagonist) : Πρόσωπο ή δύναμη που περιορίζει την αυτονομία και τις επιλογές των καταπιεσμένων. Στο #Support_Hara, η καταπίεση εκφράζεται μέσω προσωπικών, κοινωνικών και θεσμικών συμπεριφορών. Συγκεκριμένα η καταπίεση προέρχεται από άτομα όπως ο Άρης ή από συστήματα όπως ο σχολικός περίγυρος και οι κοινωνικοί κανόνες.

Συστημικός Καταπιεστής (Systemic Oppressor): Η καταπίεση που πηγάζει από δομές και θεσμούς, όχι από συγκεκριμένα άτομα. Στο #Support_Hara, κοινωνικοί ρόλοι προσωποποιούν το σύστημα που σχολιάζει, επιβάλλει κανόνες και αναπαράγει κοινωνικά στερεότυπα. Το κοινό παρατηρεί τις κοινωνικές δομές που περιορίζουν ή κανονικοποιούν τις επιλογές που επιβάλλονται στη Χαρά.

Χορός (Chorus as Systemic Voice): Στο Θέατρο Φόρουμ, ο Χορός είναι συλλογικό σώμα που εκφράζει τη φωνή της κοινωνίας ή του συστήματος. Στο #Support_Hara, σχολιάζει τις επιλογές της Χαράς, επιβάλλει πίεση και φέρνει στο φως την εσωτερικευμένη καταπίεση. Μέσα από τον Χορό, οι θεατές αντιλαμβάνονται την αόρατη δύναμη των κοινωνικών κανόνων.

Αόρατη Καταπίεση (Invisible Oppression) : Πρόκειται για μορφές καταπίεσης οι οποίες δεν είναι εμφανείς ή άμεσα αναγνωρίσιμες. Δεν επιβάλλονται απαραίτητα μέσω φυσικής δύναμης, αλλά μέσω κοινωνικών κανόνων, στερεοτύπων, προσδοκιών και κανονικοποιημένων συμπεριφορών. Το άτομο συχνά δεν αντιλαμβάνεται ότι καταπιέζεται, επειδή οι μηχανισμοί παρουσιάζονται ως «φυσικοί» ή «κανονικοί».

Μαγική Λύση (Magical Solution / Deus Ex Machina): Φανταστική ή αδύνατη λύση που προτείνεται για την επίλυση της κατάστασης χωρίς πραγματική αντιμετώπιση των καταπιεστών ή του κοινωνικού πλαισίου. Παραδείγματος χάριν στο #Support_Hara, μια μαγική λύση θα ήταν να αντικατασταθεί ο Άρης στις σκηνές με τη Χαρά και να συμπεριφερθεί με όρους συναίνεσης .

Μπάτσος στο Κεφάλι (Cop in the Head): Ο όρος περιγράφει τις εσωτερικευμένες φωνές καταπίεσης· τα συναισθήματα ενοχής, φόβου ή αυτολογοκρισίας. Στο #Support_Hara, η Χαρά βιώνει αυτές τις φωνές στη σκηνές αμφιβολίας, αυτοκριτικής και ντροπής.

Εν Δυνάμει Σύμμαχοι (Potential Allies): Χαρακτήρες που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν την καταπιεζόμενη, αλλά διστάζουν, δε γνωρίζουν τον τρόπο, ή δεν αναγνωρίζουν τη δύναμή τους. Στο #Support_Hara, περιλαμβάνονται φίλοι, οικογένεια, εκπαιδευτικοί και μέλη κοινότητας. Η παρέμβαση τους στη σκηνή μπορεί να αλλάξει την πορεία των γεγονότων.

Spect-Actor/actress: Ο/Η θεατής/τρια που γίνεται ενεργός/η συμμετέχων/ουσα στη σκηνή. Στο Θέατρο Φόρουμ, οι spect-actors δοκιμάζουν διαφορετικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση της καταπίεσης, εξερευνώντας εναλλακτικές επιλογές χωρίς να υπάρχει προκαθορισμένη «σωστή λύση».

Joker (Διαμεσολαβητής/τρια): Ο/Η εμπυχωτής/τρια που διευκολύνει τη διαδικασία μεταξύ σκηνης και κοινού, χωρίς να κρίνει ή να δίνει λύσεις. Ο/Η Joker θέτει ερωτήσεις, επαναδιατυπώνει δηλώσεις και εκμαιεύει από την κοινότητα τη συλλογική σοφία. Είναι αυτός/η που συντονίζει όλη τη διαδικασία.

Μαιευτική Μέθοδος (Maieutic Method): Τεχνική η οποία μέσω ερωτήσεων επιτρέπει στο κοινό να γεννήσει τη γνώση και τις λύσεις του. Ο/Η Joker χρησιμοποιεί την μαιευτική μέθοδο στο #Support_Hara για να βοηθήσει τους/τις θεατές/τριες να εξερευνήσουν τις επιλογές της Χαράς και τρόπους υποστήριξής της.

Ενεργητική Ακρόαση (Active Listening): Δεξιότητα πλήρους προσοχής και κατανόησης απαραίτητη για τον/την Joker αλλά και για τους/τις ηθοποιούς που αλληλεπιδρούν στις αντικαταστάσεις με το κοινό, ώστε κάθε αντίδραση των ηθοποιών και επαναδιατύπωση του Joker, να φωτίζουν τις στρατηγικές και τις τοποθετήσεις των spect-actors.

Επαναδιατύπωση (Rephrasing / Reflective Paraphrasing): Η επανάληψη των δηλώσεων του κοινού με ουδέτερο και διευγή τρόπο, ώστε να αποσαφηνιστεί το νόημα. Ο/Η Joker χρησιμοποιεί επαναδιατύπωση για να φέρει στη σκηνή ξεκάθαρα τα συναισθήματα, τις ανάγκες και τις προθέσεις των χαρακτήρων, αλλά και τις στρατηγικές του κοινού.

Αντικατάσταση Ρόλου (Role Replacement): Τεχνική στην οποία οι spect-actors αναλαμβάνουν τον ρόλο των καταπιεσμένων ή των εν δυνάμει συμμάχων για να πειραματιστούν με εναλλακτικές δράσεις. Στο #Support_Hara, αυτή η τεχνική δίνει τη δυνατότητα να διερευνηθούν διαφορετικές στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας.

Σκηνή Ελπίδας (Scene of Hope): Στο Θέατρο Φόρουμ, η σκηνή ελπίδας είναι ένα δραματικό σημείο όπου αναδεικνύονται δυνατότητες αλλαγής. Στο πλαίσιο αυτό το κοινό φαντάζεται την ουτοπική εκβασή, δημιουργώντας χώρο για συλλογική συνειδητοποίηση και αναδόμηση της δυναμικής εξουσίας στο έργο. Στο #Support_Hara, δημιουργείται ένα τέτοιο πεδίο ελπίδας για αντίσταση στην τοξική αρρενωπότητα, καλώντας το κοινό να διερευνήσει την αντίσταση όχι πια του Άρη, αλλά κάθε έφηβου στην θέση του, όταν του ασκείται πίεση από τους φίλους του.

Κοινωνική Φαντασία (Social Imagination): Η ικανότητα του θεάτρου να δημιουργεί χώρο για συλλογικές λύσεις και νέες κοινωνικές επιλογές. Στο #Support_Hara, η κοινωνική φαντασία επιτρέπει στο κοινό να σκεφτεί διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και της πίεσης από συνομηλίκους, οικογένεια και θεσμούς.

Βιβλιογραφία

Θέατρο των Καταπιεσμένων

Boal, Augusto. *Theatre of the Oppressed*. Pluto Press, 1979/2019.

Boal, Augusto. *Games for Actors and Non-Actors*. Routledge, 1992.

Campbell, Ali. *The Theatre of the Oppressed in Practice Today*. Methuen Drama / Bloomsbury, 2018.

Θέατρο, Εκπαίδευση και Κοινωνική Αλλαγή

Ζώνιου, Χριστίνα (επιμ.) *Θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα με τεχνικές θεάτρου φόρουμ*. Πανεπιστημιακή Έκδοση, 2017.

Open Archives / Διδακτορικές Διατριβές – Μελέτες εφαρμογής του Θεάτρου του Καταπιεσμένου στην εκπαίδευση. Διαθέσιμα: openarchives.gr

Brenner, Lisa S. *Applied Theatre and Gender Justice*. Taylor & Francis, 2019.

Έμφυλη Διάσταση & Κοινωνική Δικαιοσύνη

Επίσημοι Οδηγοί και Πρακτικά Έγγραφα

Diotima Centre. *GBV Resource Package: Introduction to Gender-Based Violence*

Diotima Centre. *GBV Core Concepts (Presentation)*

Diotima Centre. *Understanding Gender-Based Violence*

Ερευνητικές Εκδόσεις / Μελέτες

Manesi, Diana & συνεργάτες. *Preventing – Responding – Supporting – young survivors of GBV: sexual harassment and cyber violence*

DIOTIMA & KETHI. *Study on the needs of female refugees in Greece related to GBV*

Με τη συγχρηματοδότηση:

